

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК НОРМА ЖИТТЯ СУЧАСНОГО ГРОМАДЯНИНА УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Розвиток ділового співробітництва України, за умов поширення міжнародних, а також культурних зв'язків з іноземними державами, часом призводить до виникнення певних проблем міжнародного характеру. Такі явища, у свою чергу, потребують вірного правового оформлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику становлення соціальних держав у своїх роботах піднімали багато зарубіжних і вітчизняних вчених, а саме: З. Вайсман, К. Балон, Д. Дабровська, М. Гумковська, М. Касимова, П. Картинг, Д. Пол, В. Рубцов, Д. Лукас, О. Васильченко, В. Полтавець, В. Надрага, Г. Осадча, Ф. Парслоу, Ю. Лебединський, К. Ханвей, Т. Филпот, Ю. Саєнко, А. Ткачук, С. Шардлоу та ін. Але окремий інститут соціальної держави – соціальна відповідальність залишається малодослідженим і потребує всебічного і ґрунтовного аналізу.

Формулювання завдання дослідження. Метою вивчення даного питання є обґрунтування теоретичних основ розуміння сутності соціальної відповідальності в контексті формування в Україні європейської соціальної держави, дослідження стану та проблем її поширення, і на цій основі – визначення пріоритетних напрямів її розвитку.

Виклад основного матеріалу. Глобалізація всіх сфер життя людства проявляється у становленні світової економіки та її інституалізації шляхом розвитку міжнародного економічного співтовариства. Євроінтеграція України має стати чинником соціально-економічного розвитку держави. У зв'язку з цим беззаперечний пріоритет для України має набуття асоційованого, а згодом і повного членства в Європейському Союзі (далі ЄС). Європейська інтеграція – це процес політичної, юридичної, економічної (а в деяких випадках – соціальної та культурної) інтеграції європейських держав, у тому числі й частково розташованих в Європі [1].

На шляху інтеграції України до ЄС досить важливими стають такі питання як: адаптація законодавства України до законодавства ЄС, забезпечення прав людини; економічна інтеграція та розвиток торговельних відносин між Україною і ЄС; інтеграція України до ЄС у контексті загальноєвропейської безпеки; політична консолідація та зміцнення демократії; культурно-освітня і науково-технічна інтеграція; співробітництво у галузі охорони довкілля; адаптація соціальної політики України до стандартів ЄС.

Адаптація соціальної політики України полягає у реформуванні систем страхування, охорони праці, здоров'я, пенсійного забезпечення, політики зайнятості та інших галузей соціальної політики відповідно до стандартів ЄС і поступовому досягненні загальноєвропейського рівня соціального забезпечення і захисту населення [2].

Соціальна відповідальність належить до низки досить актуальних проблем, однак, її розуміння значною мірою залежить від суспільних перетворень. У комплексі певних змін в українському суспільстві набирає сили й трансформація структури традиційних цінностей. Нажаль, відповідальність як моральна цінність суттєво втратила свої позиції продовж кризових 90-х років ХХ століття і бурхливого початку ХХІ століття. У сучасних складних умовах економічного, політичного, демографічного, соціального розвитку України саме соціальна відповідальність може і має стати об'єднуючою національною ідеєю, без якої неможливо знайти вихід із затяжної системної кризи, що охопила всі сторони суспільного життя [3].

Соціальна відповідальність держави виступає визначальним фактором утвердження демократичних засад в українському суспільстві. Стабільність будь-якої

держави залежить від того, наскільки гармонійно поєднані у суспільстві цінності всіх рівнів та усіх суб'єктів. Соціальна відповідальність є одним із найефективніших засобів підтримання цілісності суспільства, суспільної злагоди, соціальної справедливості, вдосконалення суспільних відносин. Означені ідеї відображаються в концепті соціальної держави. Соціальна сутність держави виявляється як її глибинна, визначальна властивість, що характеризується здатністю держави задовольняти потреби всього суспільства – забезпечувати його збереження, розвиток як цілісного соціального організму, а також основоположні інтереси окремих соціальних груп і всіх громадян. Конституція України (далі Конституція) визначає нашу державу як демократичну, соціальну, правову і закріплює низку положень щодо її соціальної відповідальності. Зокрема, в ст. 3 Конституції зазначено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [4].

Однак, ці конституційні норми в державно-управлінській практиці втілюються не достатньо. Навіть такі терміни, як «соціальна відповідальність» і «соціальна держава» не мають однозначного трактування та не знаходять широкого застосування в нормативно-правових і політичних документах, що свідчить про недооцінку суспільними організаціями, громадянами та органами державного управління важливості соціальної відповідальності, і передусім, соціальної відповідальності державної влади.

Відносини між соціальною державою і свідомим громадянином мають формуватися на основі взаємної відповідальності, яка є своєрідним способом обмеження політичної влади держави і створення цивілізованих рамок людської поведінки. Це виявляється у прийнятті державою конкретних зобов'язань, спрямованих на забезпечення інтересів громадян, у реальній відповідальності державних органів, посадових осіб за виконання їх обов'язків перед суспільством і громадянами. Соціальна держава закріплює в Конституції та гарантує природні права людини, ці права постійно розширюються і вдосконалюються. Водночас, громадяни дотримуються встановлених правил, виконують свої обов'язки перед суспільством і державою. Сутність і особливості діяльності соціальної держави розкриваються через визначення її цілей та завдань, абсолютна більшість з яких реалізуються інститутом соціальної відповідальності держави та громадянина.

Головними завданнями соціальної держави є: забезпечення соціальної орієнтації економіки; попередження та пом'якшення соціальних ризиків і негативних наслідків, пов'язаних з ринковими відносинами; проведення активної державної соціально-економічної політики; забезпечення безпеки, добробуту, соціального та людського розвитку; створення умов для реалізації конституційних прав і свобод людини; забезпечення рівних можливостей, гідного рівня та якості життя населення; соціальної активності та вільного розвитку особистості; досягнення соціальної стабільності в країні в інтересах кожного члена суспільства; забезпечення гармонізації відносин державних інститутів і суспільства [5].

Соціальна відповідальність ґрунтується на комплексній і динамічній системі цінностей, властивих громадянам, соціальним групам, суспільству загалом, інститутам та органам державної влади й місцевого самоврядування, їх посадовим особам. Саме така система суспільних цінностей визначає діяльність усіх учасників соціальних дій. Однією з форм вияву соціальної відповідальності є волевиявлення людей, коли ті чи інші інститути публічної влади при порушенні усталеної системи цінностей самоусуваються, або усувають інших від виконання тих чи інших функцій. Оцінка ситуації в Україні за останні роки показує, що практика недотримання законів, «подвійних стандартів» і корупції стала певною мірою реакцією на жорстке, непрозоре та інколи нелогічне обмеження свободи

людської діяльності. Тому, державотворчі процеси мають відбуватися у напрямку переходу від етатичної до ліберально-демократичної моделі соціальної відповідальності.

Відповідно до розроблених професором Костою Еспін-Андерсоном (Англія) індикаторів соціальної держави [6], використовуючи напрацювання професора І.Г. Савченка [7], було визначено, що ситуація в Україні не відповідає жодному з відомих типів, і швидше має бути класифікована як не соціальна держава з елементами лібералізму. Гарантуючи основні соціальні права громадян, забезпечуючи умови гідного життя та можливості розвитку, виважена, цілеспрямована державна соціальна політика може і має стати важливим чинником формування соціальної відповідальності на всіх рівнях. Водночас така соціальна політика є основним інструментом реалізації соціальної відповідальності держави відносно громадян та організацій.

Висновки. Таким чином, соціальна відповідальність держави та її інститутів полягає у розробці та реалізації внутрішньої та зовнішньої соціально-економічної політики держави, спрямованої на забезпечення високого та все зростаючого рівня життя населення, розширення можливостей людського розвитку, гарантії соціального захисту й продуктивної зайнятості, мінімізацію соціальних ризиків. Вона виявляється у розробці та виконанні загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального, національного, екологічного, культурного й духовного розвитку з найбільшою ефективністю для суспільства.

Анотація

Висвітлено роль соціальної відповідальності та її взаємозв'язок із соціальною політикою в контексті формування в Україні європейської соціальної держави.

Ключові слова: соціальна держава, соціальна політика, соціальна відповідальність.

Аннотация

Отражена роль социальной ответственности и ее взаимосвязь с социальной политикой в контексте формирования в Украине европейского социального государства.

Ключевые слова: социальное государство, социальная политика, социальная ответственность.

Summary

Is reflected the role of social responsibility and its relationship with social policies in the context of the European social State in Ukraine.

Keywords: social State, social policy, social responsibility.

Список використаних джерел:

1. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>
2. Мужикова Н.М., Пузирний В.Ф., Семиног Л.А. Адаптація соціальної політики та трудового законодавства України до стандартів ЄС – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.siver.uct.ua/biblioteka/ES.pdf>.
3. Грішнова О.А. Соціальна відповідальність в контексті подолання системної кризи // Демографія та соціальна економіка. – 2011. – № 1(15). – С.32–40.
4. Конституція України – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page>.
5. Концепція соціальної держави в Україні (проект) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cpsr.org.ua/index.php?option=com>.
6. Gosta Esping-Andersen's. The Three Worlds of Welfare Capitalism. Cambridge, 1990.
7. Соціалізація відносин у сфері праці в контексті стійкого розвитку: монографія / [А.М. Колот, О.А. Грішнова, О.О. Герасименко та ін.] За наук. ред. д-ра екон. наук, проф. А.М. Колота. – К.: КНЕУ, 2010. – 348 с.